
SAKSFRAMLEGG

Arkivsaksnr.: 13/2916-4
Løpenr.: 7741/13
Arkiv: C61 SAKSARKIV
Saksbehandler: Knut Werner Hansen

BIBLIOTEKUTVIKLING OG STATISTIKK 2012

Fylkesordførers innstilling til vedtak:

⋮

Kultur- og helsekomiteens innstilling.

Kultur- og helsekomiteens innstilling vil bli lagt inn i slutten av saka når saksprotokollen er klar

⋮

...

Vedlegg til saken:

Saksutredning:

Et godt bibliotektilbud kan fungere som en berikelse for sitt lokalsamfunn. Bibliotekplan for Troms har som målsetting å

- bidra til at alle innbyggerne i fylket har tilgang til et bibliotektilbud av god kvalitet
- bidra til en bedre utnyttelse av de samlede bibliotekressursene
- legge et godt grunnlag for bibliotekutvikling og samarbeidsløsninger for bibliotekene i fylket
- legge til rette for at statlige utviklingsmidler kan utløses til bibliotek i fylket

Bibliotekplanen ble gjennomført i et nært samarbeid mellom fylkeskommunen og kommunene. Planen er basert på de fire pilarene inkluderende, berikende, skapende og inspirerende ut fra et fokus på bibliotekene som sted for å være, lære, gjøre og oppleve. I planforutsetningene ligger det at planen skal være «...et styringsdokument for fylkeskommunen, mens det forutsettes at alle involverte samarbeidsparter har som intensjon å arbeide i henhold til planen».

Tilgang til digitale ressurser

Bibliotekenes tilbud av digitale medier kan bidra til at alle innbyggerne får et bibliotektilbud av god kvalitet. E-bøker gir en fantastisk mulighet til å gi bibliotektilbud til distriktene, og bør særlig være et tilbud der. Fylkestinget behandlet i sak 11/12 statistikk for 2011. I møtet ble det som endringsforslag fremmet at fylkestinget skulle si seg tilfreds med at Troms er med i Kulturrådets prøveprosjekt for utlån av e-bøker. Det har vært tekniske utfordringer med å få dette tilbudet i gang, det er nå, i februar 2013, avklart. Det er også nettopp avklart at

Kulturrådets innkjøp av voksen skjønnlitteratur kan formidles gjennom de bibliotekene i Troms som er med på e-bok-samarbeidet, og at prøveordninga utvides tom 2014. Dette gjelder alle kommuner i tillegg til Longyearbyen, med unntak av Torsken, Balsfjord og Dyrøy. Nå er det derimot uklart om det blir mulig å kjøpe nye-bøker til den felles e-bok-basen. Den norske forleggerforening godtar ikke at e-bøker forvaltes av flere kommuner i samarbeid, slik det er planlagt i Troms. I et fylke med mange små kommuner er dette den eneste mulige modellen, både fordi det vil være for kostbart og komplisert for den enkelte kommune å etablere en slik ordning alene, men også fordi det vil gi et for begrenset tilbud til innbyggere i små kommuner. I verste fall kan nå norske bokforlag legge premissene for bibliotek-tjenestene i Troms, slik at e-bøker blir tilgjengelig bare i de største kommunene.

En slik begrensning i forvaltningen av e-bøker kan bli en parallell til begrensninga i tilgangen til fagbibliotekenes digitale ressurser. Fylkestinget behandlet denne problematikken i sak 13/12 og uttalte bekymring for at overgang til digitalisert materiale i fag- og forskningsbibliotekene medfører begrensninger i tilgangen til oppdatert faglitteratur utenfor fag- og forskningsinstitusjonene. Fylkestinget ba om det blir tatt et statlig ansvar slik at hele befolkninga får tilgang til slik oppdatert kunnskap. Vedtaket ble oversendt kulturdepartementet som ikke har svart på henvendelsen.

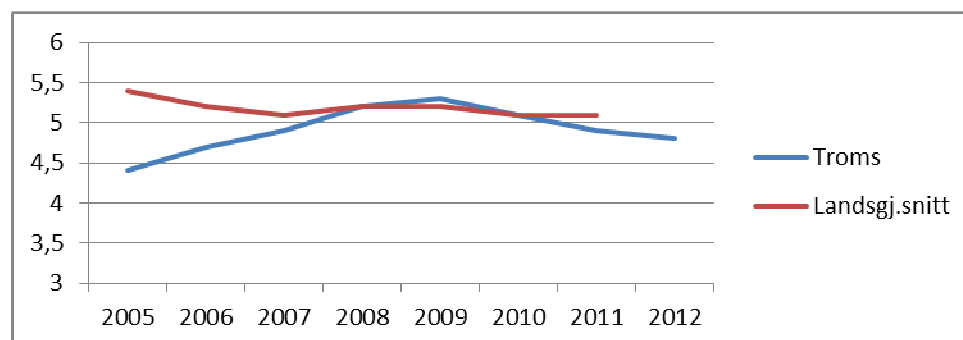
Statistikk for folkebibliotekene 2012

Statistikkgrunnlaget for folkebibliotekene i Troms for 2012 er foreløpig ikke fullstendig, men de fleste større kommuner har nå avlevert hovedresultatene. Statistikk tall for utlån og besøk gir ikke et fullstendig bilde av bibliotekenes tjenester, men kan likevel være en temperaturmåler for virksomheta i bibliotekene.

Totalt utlån pr innbygger i Troms sett i forhold til landsgjennomsnitt

Folkebibliotekene i Troms hadde i snitt lavere gjennomsnittlig utlån enn tilsvarende for landet som helhet fram til 2005. Fra 2005, da Tromsø bibliotek tok i bruk sitt nye hovedbibliotek, økte utlånet jevnt fram til 2009 til et nivå over landsgjennomsnittet. Deretter har totalt utlån gått ned igjen. Antakelig er det ikke *ett* enkelt forhold som påvirker nedgangen. På den ene sida er det musikk og andre medier som lånes ut mindre, antakelig fordi det er tilgang på slikt materiale fra andre kilder, mens utlånet av bøker har økt. På den andre sida har det siden 2009 har vært økonomiske nedskjæringer for innkjøp av bøker og andre medier til bibliotekene i Troms, siste år har det også vært reduksjon i stillinger.

Figur 1 Totalt utlån pr innbygger i Troms og for landet som helhet

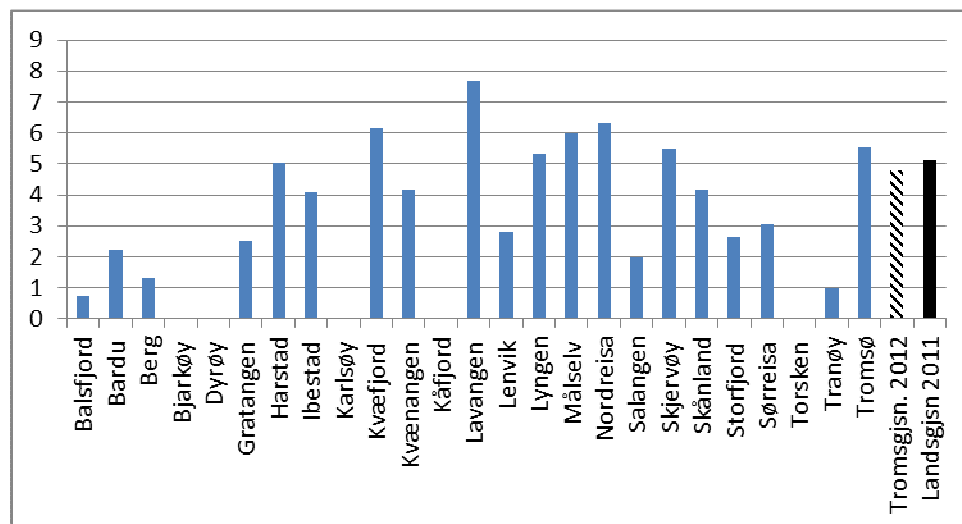

Utlån pr innbygger i kommune

Det er ikke bare Tromsø kommune som ligger på landsgjennomsnitt eller over i bibliotekutlån. Også kommunene Målselv, Kvæfjord, Kvæningen, Lavangen, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Harstad lå over landsgjennomsnittet i 2012. Omkring halvdel av kommunene ligger under Troms-gjennomsnittet for utlån. Av disse inngår Berg og Tranøy i et

vertskommuneforsøk med Lenvik, og bibliotekjenestene her er under utvikling. I Gratangen er biblioteket i ferd med å flytte inn i nye lokaler i kombinasjon med skole og kulturhus, også her forventes økt aktivitet. Bardu skal også utvikle biblioteklokalene. Også i Balsfjord er utlånet urovekkende lavt. Av de som det foreløpig mangler tall for, hadde Kåfjord og Karlsøy begge utlån over landsgjennomsnitt i 2011.

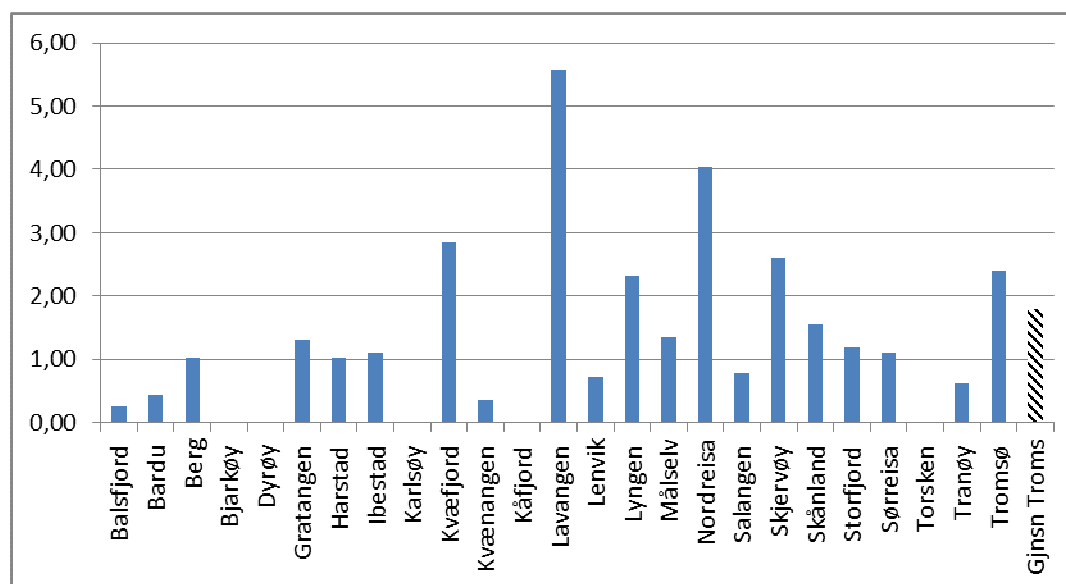
Figur 2. Totalt utlån pr innbygger fra folkebibliotek i Troms 2012

Utlån av bøker til barn

Utlånet av bøker til barn økte fra 2011 til 2012 i de kommunene som har avlevert statistikk. Dette er et vesentlig arbeidsfelt for bibliotekene, og bibliotekenes litteraturtilbud er i større grad enn for voksne avgjørende for at barn skal ha tilgang til et godt og variert tilbud av bøker. Det er en positiv sammenheng mellom barns leseevne og lesing av skjønnlitteratur. Lesing av skjønnlitteratur forutsetter igjen at det er tilgang til ny og variert litteratur.

Figur 3 Utlån av bøker til barn pr innbygger

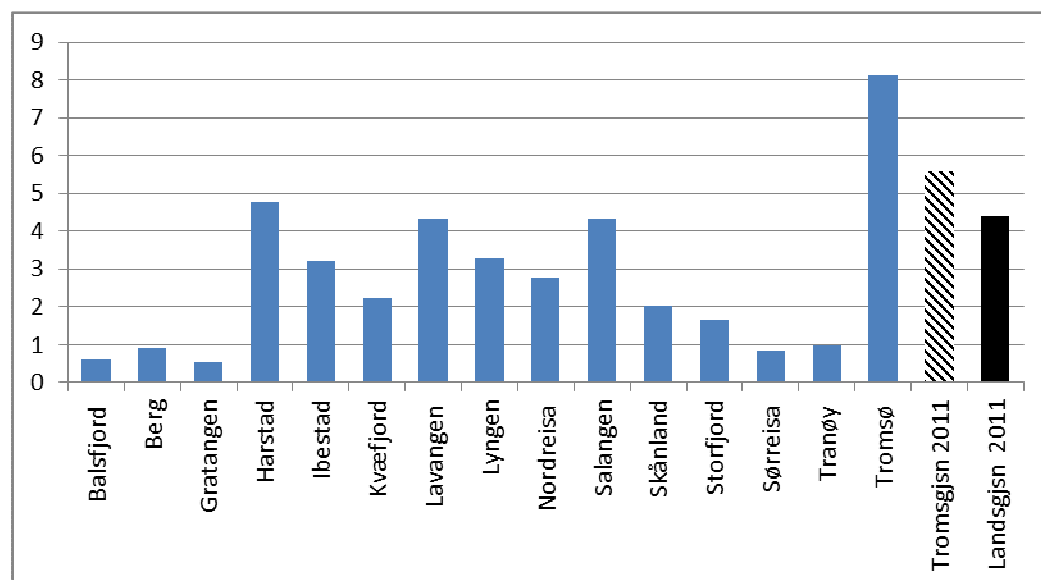
Av de seks kommunene som låner ut forholdsvis flest bøker til barn (figur 2) har kommunene Kvæfjord, Lyngen, Nordreisa og Tromsø alle bokbusstjenester til skoler og barnehager. Både i disse kommunene og i Lavangen og Skjervøy arbeider biblioteket i nært samarbeid med skole. Nord-Troms kommunene arbeider også med et utviklingsprosjekt som inkluderer skole- og

barnehage. Tromsø bibliotek har en egen skoletjeneste, i tillegg til at de over lang tid har hatt formidlingstiltak retta mot barn og grupper som arbeider med barn. For å gi et best mulig tilbud til barn må bibliotekene samarbeide med skoler og barnehager. Bokbuss er et godt verktøy til bruk i dette arbeidet.

Besøk

Bibliotekene som fysisk sted for å være, lære, gjøre og oppleve er framhevet i bibliotekplanen, og bibliotekenes fysiske rammer blir i planen ivarettatt i en hovedstrategi om å utvikle biblioteklokalene i planperioden. Besøksstatistikken er i de fleste tilfeller mindre pålitelige enn utlånstall, men det er likevel et av få mål som er tilgjengelig for å måle bibliotekenes tilbud som møteplass, studieplass og arena for arrangementer og opplevelser. Dessverre er det foreløpig bare vel halvdel av kommunen som har levert slik statistikk. Av de som har levert besøkstall for 2012 er det bare Harstad, Lavangen, Salangen og Tromsø som har besøkstall som ligger på eller over landsgjennomsnittet. Lavangen bibliotek er både skole- og folkebibliotek i tilknytning til skolen, Salangen ligger i kulturhus og blir også mye brukt av beboerne ved Sjøvegan statlige mottak for asylsøkere. Harstad bibliotek har fine lokaler i Harstad sentrum og har et betydelig potensial som møteplass og fellesarena i bykjerna. Statistikken viser at Tromsø bibliotek, ved hovedbiblioteket, fortsatt er en møtearena i byen. Tromsø bibliotek har her en rolle som også bibliotek i mindre lokalsamfunn kan ha. En slik rolle forutsetter at biblioteklokalene er hensiktsmessige i forhold til stedets behov, er tilgjengelige når det er bruk for dem og sentralt plassert i forhold til andre tjenester. I omkring 1/3 av kommunene er bibliotekene urovekkende lite besøkt. Lite bruk kan ha sammenheng med små ressurser, lite attraktive tjenester, dårlig tilgjengelighet og biblioteklokaler som ikke innbyr til bruk. Av bibliotekene med lavt besøk flytter Gratangen bibliotek, og sannsynligvis også Skånland bibliotek, inn i nye lokaler i løpet av 2013.

Figur 4. Besøk pr innbygger i folkebibliotek i Troms

Utviklingsarbeid

Planens målsetting om å utløse statlige tilskuddsmidler til Troms og å bidra til utvikling og samarbeidsløsninger er i stor grad innfridd. Det er stor forsøks- og utviklingsaktivitet i folkebibliotekene i Troms. Det pågår for tida flere større prosjekter, de fleste i interkommunalt samarbeid, med ekstern finansiering fra både Nasjonalbiblioteket og RUP-midler. Ved Nasjonalbibliotekets tildeling for 2013 gikk omkring 1 mill. kroner til prosjekter i Troms, faktiske utviklingsmidler tilgjengelig er enda større på grunn av forsinkelser i flere prosjekter. Troms har de siste par årene vært blant fylkene som har hentet mest av Nasjonalbibliotekets

midler. De seks kommunene i Nord-Troms, med prosjektet *Framtidas læringsarena*, Lenvik sammen med Tranøy og Berg i *Vertskommuneprosjektet* og Lenvik og Tromsø i samarbeid med fylkesbiblioteket om prosjektet *Psykisk helse til barn og unge* er alle involvert i utviklingsarbeid. *Kunnskapsparken Finnsnes* omfatter også et bibliotekutviklingsprosjekt. Dessuten er hele fylket involvert i fylkesbibliotekets prosjekt *Bibliotekrom i Troms*. Prosjektet skal utvikle endringsorienterte bibliotekrom tilpasset lokalsamfunnets behov for bibliotek. I 2013 gjennomføres konkrete utviklingstiltak i kommunene Lenvik, Salangen, Lavangen, Bardu og Kvænangen. Bibliotekromprosjektet, i tillegg til prosjektet *Psykisk helse for barn og unge* er direkte resultat av bibliotekplanen. Alle disse utviklingsprosjektene innebærer samarbeid, dels over kommunegrenser, dels over faggrenser og bidrar i seg selv til faglig utvikling og til å utvikle samarbeidsløsninger. Det kan være en sammenheng mellom samarbeids- og utviklingstiltak som har vært gjennomført i Nord-Troms over flere år, og den høye aktiviteten i bibliotekene der.

Kompetanse

Ei overordnet målsetting for bibliotekplanen er å legge til retter for samarbeidsløsninger. Det er en stor styrke ved organiseringa av bibliotektenesten i Troms at de aller fleste kommuner inngår i regionale samarbeid, der de samarbeidende partene totalt sett har tilgang til både bibliotekfaglig kompetanse og andre relevante kvalifikasjoner. Det er ei utfordring å holde slike samarbeid ved like uten at det er satt av personalressurser til koordinering og fellesløsninger. I praksis løses dette gjennom løpende prosjektvirksomhet som gjør det mulig å frigjøre eksterne ressurser til fellesløsninger. Bibliotekplanen har som målsetting å styrke de regionale samarbeidene og søke å realisere regionale prosjektstillinger. Fylkesbiblioteket støtter både forsøksvirksomhet og eksisterende løpende samarbeid i tråd med planens målsetting om å legge til rette for samarbeid og utvikling og bidra til bedre utnyttelse av felles ressurser.

Økonomi

Statistikken tyder på at det er en sammenheng mellom kvaliteten på bibliotektenestene og bruken av disse, og at målretta satsing mot barn, skole og barnehage gjør at barn bruker bibliotektenestene. Statistikken viser på den andre sida at noen kommuner ikke har et bibliotektilbud som attraktive nok til at de blir brukt.

Kvalitet er ett av flere overordnede perspektiv i bibliotekplanen. Her heter det at kommunene bør kunne tilby minst ei 100% stilling med ansvar for bibliotektenesten for å kunne rekruttere og beholde nødvendig kompetanse. Nå har halvdelen av kommunene mindre enn ei hel stilling avsatt til sin bibliotekteneste, og i noen kommuner er det planlagt reduksjon i stillinger. Nedskjæringer i allerede små stillings- og innkjøpsbudsjetter rammer tilbudet sterkest, og medfører at innbyggerne i noen av kommunene i praksis mangler en bibliotekteneste. Dette er særlig alvorlig for tilbudet til barn.

Økonomiske og administrative konsekvenser:

Saka har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser.

Innstilling:

Fylkesrådet tilrår fylkestinget å fatte slikt vedtak:

1. Fylkestinget tar saka om statistikk til orientering.
2. Fylkestinget oppfordrer kommunene om å følge opp den felles bibliotekplanen i tråd med forutsetningene for planen.

3. Fylkestinget ber kulturdepartementet bidra til at e-bøker i folkebibliotek kan forvaltes av flere kommuner i fellesskap, også i fylkesomfattende samarbeid.

Fylkesordfører i Troms, den 27.02.2013

Knut Werner Hansen
Fylkesordfører

...